

מותר גם באיש⁵⁹.

על מנת להשלים את השיחזור, מקובל לקעקע צורת פיטמה ליד העוקץ המשוחזר, והקיעקוע נעשה בדרך של שריטה ומילוי בצבע⁶². יש מי שסובר, שבשעת הדחק, כגון באשה צעירה, שיש חשיבות פסיכולוגית לשחזור מלא של השד, מותר לעשות כן, אלא שעדיף לעשות זאת על ידי גוי, ובהרדמה מלאה של האשה, שאז אין היא מסייעת כלל⁶³.

ניתוח להפיכת המין

הפיתוח

היכטים רפואיים — ניתוחים לשינוי המין נעשים בשני מצבים:

הפיתוח

באנדרוגינוס, היינו אדם שיש בו גם איברי זכר, וגם איברי נקבה, ובאמצעות ניתוח יוצרים צורה חיצונית כאחד המינים⁶⁴.

ניתוח לשינוי מין באדם שהוא מבחינה ביולוגית זכר מלא או נקבה מלאה. יש אנשים הנולדים באופן אנטומי ופסיכולוגי כבני מין אחד, אך סובלים מחוסר שביעות-רצון קיצונית מההזדהות עם מינם, ומרגישים צורך גפשי חזק להיות מזוהים עם המין האחר⁶⁵. תיסמונת זו

יש מי שכתב, שאם אפשר לעשות את הניתוח הפלסטי בהרדמה מקומית, מותר לאשה לעבור ניתוח כזה גם לשם יופי בלבד, ולאיש מותר הניתוח רק בתנאי שמניעתו גורמת לו צער יום-יומי ועגמת נפש, אך לא לשם יופי בלבד; ואם יש צורך בהרדמה כללית, יש לפנות בכל מקרה בשאלה לרב⁶⁰.

שיחזור שד — אשה שעברה כריתת

שד בגלל גידול ממאיר, או כריתת שד מונעת בחשד לממאירות עתידה, מקובל כיום לשחזר בניתוח פלסטי את מבנה השד על ידי העברת קטע עור ושומן מדופן הבטן התחתונה, או העברת עור ושומן מהעכוז, או העברת שריר עור ושומן מהגב. יש גם אפשרות לשחזר את השד על ידי החדרת תותבות של חומר מרחיב רקמה מתחת לשריר החזה, ומתיחה והרחבה הדרגתית עד הגודל הרצוי. השיחזור יכול להתבצע מיידית לאחר ניתוח הכריתה, או בשלב מאוחר יותר. לשיחזור השד יש מספר יתרונות, הכוללים שיפור ההתמודדות הנפשית של החולות, שיפור תדמית הגוף, ושיפור במיניות⁶¹.

Surg 101:1810, 1998; Constant CM, et al, Patient Educ Coun 40:201, 2000 Spear SL and Arias J, Ann Plast Surg [62] 35:232, 1995 [63] תשובת הגר"י זילברשטיין במכתבו אלי, בשם הגר"ש אלישיב. טעמו — על פי שיטת המעיל צדקה סי' לא, שאין אפילו איסור דרבנן אם כתובת הקעקע איננה באותיות אלא בצורות בלבד. וראה עוד בע' עור הע' 265 ואילך. [64] ראה ע' אנדרוגינוס חלק ז. [65] מצב זה נקרא trans-sexualism. על

ו, תשכ"ג, עמ' רעג ואילך; שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' רמו-רמז; שו"ת יביע אומר ח"ח חחר"מ סי' יב; שו"ת רבבות אפרים ח"ח סי' שפט. [59] שו"ת מנחת שלמה ח"ב סי' פב אות ז; שו"ת חלקת יעקב ח"ג סי' יא; שו"ת משנה הלכות ח"ד סי' רמז; שו"ת יביע אומר ח"ח חחר"מ סי' יב; שו"ת בנין אב ח"א סי' נ אות ג; Bleich JD, Judaism and Healing 1981, pp. 126-8. [60] שו"ת עשה לך רב ח"ד סי' סה. [61] ראה Reaby LL, Plast Reconstruct

איסורים אחרים, כגון הסתכנות שלא לצורך בניתוח והרדמה; איסור חובל בעצמו; שינוי מעשה בראשית, וסתירת גזירת מלכו של עולם, שלא הותרה הרפואה למצבים כאלו⁷⁵.

איסורים הלכתיים בהפיכת נקבה לזכר
הם: איסור סרוס⁷⁶, ואיסור משום 'לא יהיה כלי גבר על אשה'⁷⁷.

תוצאות הלכתיות — יש מי שכתבו, שזכר גמור שנשא אשה, ואחר כך עבר ניתוח להפיכת זכר לנקבה על ידי כריתת גידו ואשכיו, קידושיו בטלים, ואשתו מותרת לעולם בלא גט⁷⁸, וכן לאחר ניתוח להפיכת המין של נקבה לזכר על ידי בניית גיד זכרי, בטלים הקידושין, ואין בעלה זקוק לגט⁷⁹; ויש מי שכתב, שבמקרים כאלו נחשב כזכר גמור, ואשתו צריכה גט מן התורה והיא אשת איש ודאית, ואין לה תקנה⁸⁰.

מי שעבר ניתוח לכריתת גידו ואשכיו

תוארה לראשונה בשנת 1949⁶⁶. אנשים כאלו מבקשים להפוך את מינם בדרך הורמונלית וכירורגית. שכיחות תופעה זו מוערכת בכ-4 לכל 1,000,000 גברים, וכרבע משיעור זה בנשים⁶⁷. שינוי המין ניתן להיעשות על ידי טיפול הורמונלי וכירורגי מתאים, כך שבאופן חיצוני יהפוך זכר לנקבה ולהיפך. ניתוחים כאלו החלו להתבצע באירופה כבר בשנות ה-30 של המאה ה-20, ובארצ"ב — בשנות ה-60, ובמשך השנים התפתחו שיטות כירורגיות מגוונות הן לגבר והן לאשה⁶⁸.

איסורים הלכתיים בהפיכת זכר לנקבה
הם: איסור סירוס⁶⁹; איסור של פצוע דכא וכרות שפכה⁷⁰; איסור משום 'ולא ילבש גבר שמלת אשה'⁷¹, כשאיסור זה מתייחס לא רק לאיסור לבוש של המין האחר, אלא לכל התנהגות ופעולה המיוחדת למין אחד כשהיא נעשית על ידי המין האחר, כגון שלא יתקן איש בתיקוני אשה⁷², האיסור לגבר ללקט שערות לבנות מתוך שחורות⁷³, והאיסור על האשה לצאת בכלי מלחמה⁷⁴. על אלו יש להוסיף עוד

פצוע דכא, אלא שמי שהוא כזה, אסור לו לבוא בקהל. [71] דברים כב ה. [72] נזיר נט א. [73] שבת צד ב. [74] נזיר נט א. וראה עוד פרטי דינים כנ"ל בטושו"ע יו"ד סי' קפב. וראה מאמרו של הרב מ. אמסעל, המאור, כסלו-טבת, תשל"ג. [75] וראה על איסורים אלו לעיל הע' 42 ואילך. [76] ראה ע' סריס. [77] דברים כב ה. וראה לעיל הע' 44. [78] שו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פכ"ו אות ו. [79] יוסף את אחיו (יוסף פלאג'י) מערכת ג אות ב. [80] שו"ת לב אריה ח"ב סי' מט. וראה בשו"ת בשמים ראש סי' שמ דן בשאלה כזו, ולא הכריע, ובכסא דהרסנא שם כתב שאשה קונית עצמה רק בגט ובמיתת הבעל, אבל לא על ידי

ההגדרות ראה במאמר ח. קפלן ואח', הרפואה קמג:500, 2004. [66] תיסמונת זו תוארה על ידי Roberto GL, Arch Sex Caulduell — ראה Behav 12:445, 1983. הוא גם היה זה שטבע את המונח טרנס-סקסואליות. אמנם הניתוח הראשון לשינוי מין בוצע כבר בשנת 1931 על ידי אברהם. [67] Kuiper AJ, et al, Med Law 4:373, 1985; Hoenig J and Kenna JL, Br J Psychiatry 124:181, 1974; Walinder J, Br J Psychiatry 119:195, 1971. [68] סיכום שיטות ניתוחיות שונות ראה במאמר — ח. קפלן ואח', הרפואה קמג:500, 2004. [69] ראה ע' סריס. [70] אמנם ראה בע' אנדרוגיניזם הע' 181, דעת הגרש"ז אויערבאך, שאין איסור לעשות אדם

לכתחילה אסור לבוא בקהל⁸¹.

יש מי שכתב, שהבא על אדם שהיה זכר, ויצרו לו איברי מין נקביים על ידי ניתוח פלסטי, עובר על איסור של ביאה דרך איברים, חשש לביאת זכר, ואיסור השחתת זרע⁸².

אשה שעברה ניתוח לשינוי מינה ונראית כגבר, אפילו יצרו לה איבר זכרי, אין חיוב מילה באיבר זה, ואפילו הוא הדגדגן⁸³ הטבעי שלה⁸⁴.

אשה גויה שעברה ניתוח לשינוי המין לזכר, אין לקבלה לגירות⁸⁵.

מעמדו של המנותח — נחלקו הפוסקים בדינו של אדם שעבר ניתוח לשינוי המין: יש מי שכתב, שקביעת מינו של האדם תלויה במראהו החיצוני, ולפיכך תועיל הפיכת זכר לנקבה להקנות לו דין נקבה, ובכך יופקע מהמצוות שהיה חייב בהם בהיותו זכר, ויופקעו קידושיו, והוא-הדין בהפיכת נקבה לזכר⁸⁶; ויש

הסבורים, שניתוח חיצוני לשינוי המין איננו משנה כלל מצד ההלכה, שכן ברור שמבחינה ביולוגית גנטית לא הפך הזכר לנקבה ולהיפך, וכל השינוי הוא חיצוני בלבד, ולפיכך אין הניתוח גורם לשינוי הדין ביחס למנותח⁸⁷. לפי זה אשה שהפכה לגבר אין להתיר לה לשבת בעזרת הגברים, ואין להעלותה לתורה, אלא יש לנהוג בה כאשה לכל דבר⁸⁸.

עוד יש מי שכתב, שאם המנותח אימץ לעצמו שם המתאים למין החדש, אין לקרוא לו בשם זה בגט⁸⁹.

המצב החוקי בעולם — שבדיה היתה המדינה הראשונה אשר כבר בשנות ה-70 של המאה ה-20 הכירה והסדירה את המצב המשפטי של המנותחים לשינוי המין.

הולנד היתה המדינה הראשונה אשר הכירה בשינוי מין ניתוחי כמצב חדש וחוקי אפילו לצורך נישואין עם בן מינו הקודם.

שו"ת לב אריה ח"ב סי' מט; אאמור"ר הגר"מ שטיינברג, אסיא, א, עמ' 144 ואילך; נשמת אברהם חאבה"ע"ז סי' מר אות ג; חכמת גרשון, עמ' תנה ואילך; הרב י. שפרן, תחומין, כא, תשס"א, עמ' 117 ואילך. וכן משמע מר"ח המובא על ידי א"ע ויקרא יח כב. וראה, Bleich JD, *Contemporary Halakhic Problems*, I, 1977, p. 103 n. 10. וראה בלייך שם, שדן בשאלה איזה ברכה מברכות השחר יברך איש שהפך על ידי ניתוח לאשה ולהיפך — שלא עשני אשה, או שעשני כרצונו. [88] הרב י. שפרן, תחומין, שם. [89] הרב ח. ג'קטר, תחומין, כג, תשס"ג, עמ' 144 ואילך. והוא על פי ר"ת בתוס' גיטין לד ב ד"ה

שנחתך האיבר לאחר קידושין, עיי"ש. [81] שו"ת בשמים ראש סי' שמ. [82] הגרי"ש אלישיב, בשבילי הרפואה, ב, תשל"ט, עמ' טו ואילך. וראה עוד בשו"ת ציץ אליעזר חט"ז סי' ד סוף אות א. [83] clitoris. [84] ראה שו"ת שאילת יעבץ ח"א סי' קעא; שו"ת יד נאמן, הובאו דבריו בשו"ת ציץ אליעזר ח"י סי' כה פכ"ו אות ו, ושם חכ"ב סי' ב; יוסף את אחיו מערכת ג אות ב. [85] שו"ת במראה הבזק ח"ה סי' פז. [86] שו"ת ציץ אליעזר ח"א סי' עח. אמנם ראה שם חכ"ב סי' ב שמטיק שדינו כאנדרוגיניוס, עיי"ש. [87] שו"ת ישכיל עבדי ח"ז חאבה"ע"ז סי' ד; הרב א. הירש, נועם, טז, תשל"ג, עמ' קנב;

המצב החוקי בישראל — בשנת 1986 אישר משרד הבריאות בישראל ביצוע ניתוחים לשינוי המין, אך הגביל את ההיתר לבתי חולים ציבוריים בלבד, ובתנאי שמדובר בחולים הסובלים מבעיה נפשית מתאימה, חיים בזהות המין הנגדי במשך שנתיים לפחות, קיבלו טיפול הורמונלי ממושך, עברו הערכה רב-מקצועית מקיפה, וחתמו על טופס הסכמה מיוחד. בראשית המאה ה-21 פעל רק מרכז אחד בישראל שביצע ניתוחים לשינוי המין, בבית חולים שיבא בתל-השומר, ובה מכהנת ועדה רב-מקצועית שהקומה על פי הנחיות משרד הבריאות⁹³.

ניתוחי השתלת איברים — ראה ערך השתלת אברים.

ניתוחים ספציפיים — נידונו בערכים מתאימים באנציקלופדיה זו⁹⁴.

במדינות שונות באירופה יש הסדרים שונים ביחס למנותחים הללו, ורבות מהמדינות לא מכירות בשינוי המין מצב משפטי חדש לצורך שינוי השם בתעודת הזהות או לצורך נישואין⁹⁰.

בתי המשפט בארה"ב קבעו בעבר, שלניתוח לשינוי המין אין כל משמעות עובדתית ומשפטית על מינו של המנותח, ודינו של המנותח לעניינים משפטיים, כולל לענייני אישות, כמינו המקורי לפני הניתוח⁹¹. אכן, החל משנות ה-80 של המאה ה-20 חל שינוי מובהק בפסיקות ובחקיקה בארה"ב, ומי שעבר שינוי מין ניתוחי רשאי לשנות את שמו, לשנות את מינו בתעודת הזהות בהתאם למינו החדש, ואף הכירו בשינויים אלו לצורך נישואין. התפיסה המשפטית האמריקאית קובעת שאין לקבוע את מינו של האדם רק על פי מבנה הכרומוזומים שלו, אלא גם על פי מראהו החיצוני ורצונו⁹².

אח"ח 1234567

2004. וראה עוד — ב. לוי, מכתב לחבר, מט, כסלו-טבת, תשמ"ז, עמ' 7. [94] לדוגמא: ניתוחי אשך, ערמונית, סרוס ועיקור — בע"ע סריס, פוריות ועקרות; ניתוחים גניקולוגיים — בע"ע אנדרוגיניזם, בתולים, לדה, נדה חבה, פוריות ועקרות, רחם; ניתוחים אורולוגיים — בערך מילה. כמו כן ראה בערכים על האיברים השונים (לב, עין וכיו"ב) — ביחס לניתוחים באיברים אלו.

והוא, שאין לקרוא בשם שמפרסם חטא גדול. [90] ראה — Rogers A, *Lancet* 341:1085, 1993. [91] ראה — Bleich JD, *Contemporary Halakhic Problems*, I, 1977, p. 104. [92] ראה — 34 DePaul L. Rev 553, D.M. Neff, Daniel of Title VII protection to transsexuals: *Ulaïne v. Eastern Airlines, Inc*. [93] ראה ח. צור ואח', הרפואה קטו: 509, 1989; ח. קפלן ואח', הרפואה קמג: 500,